

CÁC HOẠT ĐỘNG VĂN HÓA - XÃ HỘI VÀ SỰ TÁC ĐỘNG ĐỐI VỚI MÔI TRƯỜNG TỰ NHIÊN Ở HUYỆN CÔN ĐẢO HIỆN NAY

LÂM NHÂN* - CHU PHẠM MINH HẰNG**

Tóm tắt: Côn Đảo không chỉ là một vùng đất có giá trị lịch sử, văn hóa sâu sắc mà còn là khu vực giàu tài nguyên thiên nhiên với hệ sinh thái biển và rừng đặc dụng quan trọng. Cùng với sự phát triển mạnh mẽ của du lịch và các hoạt động văn hóa - xã hội, môi trường tại Côn Đảo đang chịu nhiều tác động. Dựa trên cơ sở khảo sát đề tài “Đánh giá sức tải môi trường và đề xuất giải pháp phát triển bền vững huyện Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu” từ năm 2024, bài viết tập trung phân tích các ảnh hưởng của các hoạt động văn hóa, xã hội đến môi trường, đồng thời, đề xuất các giải pháp bảo vệ và phát triển bền vững tại địa phương.

Từ khóa: văn hóa, xã hội, môi trường, Côn Đảo.

Abstract: Con Dao is not only a land with profound historical and cultural values but also an area rich in natural resources with important marine ecosystems and special-use forests. Along with the strong development of tourism and socio-cultural activities, the environment in Con Dao is facing various impacts. Based on the survey from the study “Environmental Carrying Capacity Assessment and Sustainable Development Solutions for Con Dao District, Ba Ria - Vung Tau Province” (2024), this paper focuses on analyzing the impacts of socio-cultural activities on the environment and proposing sustainable protection and development solutions for the locality.

Keywords: culture, society, environment, Con Dao.

1. Đặt vấn đề

Côn Đảo là một quần đảo thuộc tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, nằm cách đất liền khoảng 185km. Với diện tích khoảng 75,79km², Côn Đảo bao gồm 16 đảo lớn nhỏ, trong đó đảo Côn Sơn là lớn nhất. Vùng biển Côn Đảo sở hữu hệ sinh thái phong phú, gồm rừng nhiệt đới, rừng ngập mặn, rạn san hô và thảm cỏ biển, tạo nên môi trường lý tưởng cho nhiều loài sinh vật biển quý hiếm như rùa biển, bò biển (*dugongs*) và nhiều loài cá. Đặc biệt, Vườn quốc gia (VQG) Côn Đảo được công nhận là Khu Ramsar đầu tiên của Việt Nam trên biển, thể hiện giá trị sinh thái to lớn của khu vực này. Không chỉ nổi bật về thiên nhiên, Côn Đảo còn là vùng đất mang đậm dấu ấn lịch sử - văn hóa. Trải qua nhiều giai đoạn thăng trầm, từ thời kỳ tiền sử với những di chỉ khảo cổ cho đến thời kỳ thuộc địa với hệ thống nhà tù Côn Đảo khét tiếng, nơi đây đã trở thành biểu tượng của tinh

thần đấu tranh kiên cường của dân tộc Việt Nam. Hệ thống di tích lịch sử như Nhà tù Côn Đảo, Nghĩa trang Hàng Dương, Cầu tàu 914 cùng với các địa điểm văn hóa tâm linh như miếu Bà Phi Yến, chùa Núi Một đã tạo nên một quần thể di sản độc đáo, thu hút hàng trăm nghìn lượt du khách mỗi năm (1).

Tuy nhiên, sự phát triển nhanh chóng của các hoạt động văn hóa - xã hội, đặc biệt là du lịch, đang đặt ra nhiều thách thức đối với môi trường Côn Đảo. Sự gia tăng số lượng du khách từ năm 2015 đến 2024 (dao động từ 52.810 lượt khách năm 2015 đến cao nhất là 272.036 lượt khách năm 2023) (2) đã kéo theo các vấn đề như ô nhiễm môi trường, suy giảm tài nguyên thiên nhiên và áp lực lên hệ sinh thái địa phương. Điều này đòi hỏi một cách tiếp cận bền vững nhằm đảm bảo hài hòa giữa bảo tồn và phát triển.

Việc phân tích tác động của các hoạt động văn hóa - xã hội đối với môi trường Côn Đảo, từ đó đề

xuất các giải pháp khả thi nhằm bảo vệ hệ sinh thái tự nhiên và phát huy giá trị di sản văn hóa là việc làm cần thiết trong bối cảnh hiện nay. Bên cạnh đó, cần nhận diện những thách thức và tìm ra hướng đi phù hợp không chỉ giúp bảo tồn môi trường tự nhiên mà còn góp phần phát triển Côn Đảo thành điểm đến

Phong cảnh Côn Đảo - Ảnh: Minh Quân

du lịch văn hóa - sinh thái bền vững trong tương lai.

2. Tổng quan nghiên cứu

Các nghiên cứu ngoài nước

Nghiên cứu về sức tải du lịch đã được tiến hành tại nhiều quốc gia nhằm đánh giá tác động của du lịch đối với môi trường và xã hội. Khái niệm sức tải du lịch lần đầu được giới thiệu bởi Clark, trong tác phẩm *Coastal zone management handbook (Sổ tay quản lý rừng ven biển)* (3), định nghĩa là mức chịu đựng nhất định của hoạt động du lịch mà không gây ảnh hưởng đến môi trường, bao gồm cả môi trường tự nhiên và xã hội. Khái niệm này sau đó được UNWTO năm 2018 mở rộng, xác định sức tải du lịch là số lượng người tối đa có thể đến thăm một điểm du lịch cùng vào một thời điểm mà không gây ra sự phá hủy môi trường tự nhiên, kinh tế và văn hóa xã hội.

Các nghiên cứu về sức tải du lịch đã phân loại sức tải thành nhiều loại khác nhau như (4): *Sức tải sinh thái*: khả năng của môi trường tự nhiên trong việc hấp thụ các tác động từ hoạt động du lịch mà không gây ra sự xuống cấp dưới mức giới hạn chịu đựng của hệ sinh thái. *Sức tải xã hội*: mức độ mà cộng đồng địa phương có thể chấp nhận sự hiện diện của khách du lịch mà không làm ảnh hưởng đến chất lượng cuộc sống và giá trị văn hóa của họ. *Sức tải kinh tế*: mức độ hoạt động du lịch có thể được chấp nhận mà không gây ảnh hưởng đến các hoạt động kinh tế truyền thống hoặc làm giảm thu nhập của người dân địa phương

Các nghiên cứu quốc tế gần đây đã áp dụng khái niệm sức tải để đánh giá tác động của du lịch tại các khu vực ven biển, đảo nhỏ hoặc khu vực có hệ sinh

thái nhạy cảm. Ví dụ, nghiên cứu của Jurado và cộng sự năm 2013 (5) tại vùng biển Thái Bình Dương và Đại Tây Dương đã chỉ ra mối liên hệ giữa hoạt động du lịch và suy giảm các hệ sinh thái như rạn san hô, rừng ngập mặn và thảm cỏ biển. Một nghiên cứu khác (6) đã phát triển các chỉ số đo lường sức tải môi trường

dựa trên phương pháp định lượng tại các khu vực du lịch biển.

Các nghiên cứu trong nước

Tại Việt Nam, nghiên cứu về sức tải môi trường cho du lịch tại Côn Đảo đã được thực hiện bởi nhiều tổ chức và cá nhân. Viện Sinh thái học miền Nam đăng ký thực hiện đề tài: “Đánh giá sức tải môi trường và đề xuất giải pháp phát triển du lịch bền vững tại huyện Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu”. Trong thuyết minh cũng đã làm rõ được các mục tiêu của nghiên cứu, đó là đánh giá hiện trạng môi trường tự nhiên và xã hội, từ đó xác định ngưỡng sức tải để đề xuất các giải pháp quản lý và phát triển du lịch bền vững.

Ngoài ra, các nghiên cứu về sức tải sinh thái của các khu vực nhạy cảm như VQG Côn Đảo, rạn san hô và các khu rừng ngập mặn cũng đã được đề cập. VQG Côn Đảo được công nhận là Khu Ramsar đầu tiên của Việt Nam trên biển, thể hiện giá trị sinh thái quan trọng của khu vực này (7). Tuy nhiên, sự gia tăng lượng khách du lịch đã gây ra nhiều áp lực đối với hệ sinh thái tự nhiên, đòi hỏi phải có các giải pháp quản lý hiệu quả và bền vững.

Tổng quan nghiên cứu cho thấy rằng, sức tải môi trường là một khái niệm quan trọng trong việc đánh giá và quản lý các hoạt động du lịch, đặc biệt tại các khu vực nhạy cảm về môi trường như Côn Đảo. Các nghiên cứu trong và ngoài nước đều khẳng định tầm quan trọng của việc duy trì sự cân bằng giữa phát triển du lịch và bảo tồn môi trường tự nhiên. Đồng thời, các giải pháp quản lý bền vững cần được đưa ra nhằm bảo vệ tài nguyên thiên nhiên và văn hóa của Côn Đảo trước sự phát triển mạnh mẽ của ngành Du lịch.

3. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu định tính

Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích tài liệu, phỏng vấn sâu, quan sát tham dự nhằm thu thập thông tin về tác động của các hoạt động văn hóa, xã hội đối với môi trường tự nhiên tại Côn Đảo. Các tài liệu tham khảo bao gồm các nghiên cứu trước đây, báo cáo chuyên đề và thống kê ngành Du lịch giai đoạn 2015-2024. Ngoài ra, khảo sát thực địa tại các địa điểm trọng yếu như VQG Côn Đảo, Nghĩa trang Hàng Dương, Nhà tù Côn Đảo, miếu Bà Phi Yến và chùa Núi Một được thực hiện để quan sát, ghi nhận thực trạng môi trường và di sản văn hóa.

Phương pháp nghiên cứu định lượng

Dữ liệu định lượng được thu thập thông qua điều tra bảng hỏi đối với 400 người, bao gồm 150 người dân địa phương, 200 khách du lịch và 50 chuyên gia trong lĩnh vực quản lý di sản và môi trường. Phương pháp chọn mẫu ngẫu nhiên phân tầng được áp dụng để đảm bảo tính đại diện. Các dữ liệu thu thập được xử lý bằng phương pháp thống kê mô tả, nhằm tổng hợp, phân tích đặc điểm mẫu khảo sát và đánh giá các xu hướng biến động liên quan đến sức tải môi trường và hoạt động du lịch tại Côn Đảo.

Phương pháp so sánh, tổng hợp và tiếp cận liên ngành

Nghiên cứu vận dụng phương pháp so sánh số liệu thống kê theo thời gian để phân tích xu hướng thay đổi về môi trường tự nhiên và hoạt động văn hóa, xã hội. Phân tích SWOT được sử dụng để đánh giá tổng thể điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức đối với phát triển du lịch bền vững tại địa phương. Cách tiếp cận liên ngành kết hợp giữa du lịch học, quản lý môi trường và nghiên cứu văn hóa - xã hội nhằm đảm bảo cái nhìn toàn diện, đa chiều, từ đó đưa ra các giải pháp khả thi và có tính ứng dụng cao.

4. Kết quả và thảo luận

Các hoạt động văn hóa xã hội ở huyện Côn Đảo

Hoạt động tôn giáo và tín ngưỡng tại Côn Đảo đóng vai trò quan trọng trong đời sống tinh thần của người dân địa phương và du khách. Mỗi năm, huyện đón hàng trăm nghìn lượt khách hành hương đến Nghĩa trang Hàng Dương để viếng mộ chị Võ Thị Sáu. Theo thống kê của Kết quả khảo sát của đề tài, năm 2023, lượng du khách đến viếng Nghĩa trang Hàng Dương vượt mốc 300.000 lượt, trong đó có nhiều đoàn từ các địa phương khác nhau trong cả nước (8). Theo quan sát và phỏng vấn du khách đến tham quan tại Nghĩa trang Hàng Dương, du khách khá

đa dạng về độ tuổi, nghề nghiệp nhưng đều đi trong thời gian ngắn ngày và với mục đích tôn giáo tín ngưỡng, không hiếm các trường hợp quay lại Nghĩa trang Hàng Dương hàng năm để xin và tạ lễ (9).

Ngoài Nghĩa trang Hàng Dương, miếu Bà Phi Yến cũng là một điểm đến tâm linh thu hút sự quan tâm của đông đảo người dân và du khách. Tương truyền, Bà Phi Yến là vợ thứ của chúa Nguyễn Ánh, một người phụ nữ đức hạnh được dân đảo tôn thờ và xem như thần bảo hộ. Lễ giỗ Bà Phi Yến, diễn ra vào ngày 18-10 âm lịch hằng năm, không chỉ mang ý nghĩa tưởng nhớ mà còn là dịp để người dân cầu an, bày tỏ lòng thành kính. Trong những năm gần đây, lễ giỗ này thu hút trên 20.000 lượt khách tham dự, tạo không khí trang nghiêm nhưng cũng đầy sức hút về mặt du lịch văn hóa.

Bên cạnh đó, chùa Núi Một - ngôi chùa duy nhất trên đảo, tọa lạc trên đỉnh một ngọn núi nhỏ, cũng là nơi hành hương quan trọng, không chỉ dành cho người dân địa phương mà còn cho du khách mong muốn tìm kiếm sự thanh tịnh giữa thiên nhiên hoang sơ. Chùa Núi Một được trùng tu vào năm 2011 và 2024 (10) và từ đó trở thành một điểm đến hấp dẫn, góp phần làm phong phú thêm trải nghiệm du lịch tâm linh của Côn Đảo. Trong thời gian gần đây, miếu Thổ Thần đang là một điểm đến thu hút du khách đến cúng bái. Miếu Thổ Thần trước đây là một miếu nhỏ do người dân địa phương lập nên, hằng ngày người dân xung quanh miếu đến thắp hương, cầu khấn, sau đó được khách “trả lễ” chinh trang, cải tạo lại và thu hút đông đảo du khách đến cúng bái. Trước tình hình đó, để bảo vệ tính linh thiêng và đảm bảo an ninh trật tự khu vực này, chính quyền địa phương đã thành lập tổ tự quản quản lý miếu (11).

Côn Đảo còn là nơi diễn ra nhiều sự kiện tâm linh mang ý nghĩa lớn, điển hình là lễ giỗ chị Võ Thị Sáu vào ngày 23-1 âm lịch. Đây là dịp đặc biệt để người dân khắp nơi về tưởng niệm, thể hiện lòng tri ân đối với nữ liệt sĩ đã hiến dâng cả tuổi xuân cho sự nghiệp cách mạng. Theo thống kê, vào dịp lễ giỗ năm 2023, có khoảng 50.000 người dân và du khách từ khắp cả nước tham dự (12).

Những hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng không chỉ giúp gìn giữ truyền thống văn hóa mà còn đóng góp quan trọng vào sự phát triển du lịch của địa phương. Tuy nhiên, song song với đó, áp lực từ lượng khách tăng cao cũng đặt ra nhiều thách thức đối với môi trường, đặc biệt là vấn đề rác thải từ đồ cúng, hương khói và sự quá tải tại các điểm đến tâm linh. Do đó,

để bảo đảm sự phát triển bền vững, cần có các biện pháp quản lý hiệu quả như quy hoạch lại không gian tín ngưỡng, xây dựng các hệ thống thu gom rác thải hợp lý và nâng cao ý thức cộng đồng trong việc bảo vệ cảnh quan thiên nhiên.

Côn Đảo là một vùng đất gắn liền với nhiều sự kiện lịch sử quan trọng của dân tộc Việt Nam, thể hiện qua hệ thống di tích đặc sắc như Nhà tù Côn Đảo, Cầu tàu 914 và các khu vực khảo cổ. Trong đó, Nhà tù Côn Đảo - nơi từng được mệnh danh là “địa ngục trần gian” - là một di tích có giá trị lịch sử sâu sắc, thu hút hàng trăm nghìn lượt khách mỗi năm. Theo thống kê, chỉ riêng năm 2023, hơn 500.000 lượt du khách đã đến tham quan hệ thống nhà tù này, nhằm tìm hiểu về quá khứ bi tráng của những chiến sĩ cách mạng từng bị giam cầm (13).

Bên cạnh đó, Cầu tàu 914 là một di tích quan trọng gắn liền với những năm tháng lao động khổ sai của tù nhân thời Pháp thuộc. Được xây dựng bởi những người tù chính trị, cầu tàu này mang trong mình dấu tích của hàng nghìn sinh mạng đã ngã xuống trong quá trình xây dựng. Hiện nay, nơi đây đã trở thành một điểm dừng chân quan trọng trong hành trình khám phá di sản Côn Đảo.

Ngoài những công trình kiến trúc lịch sử, Côn Đảo còn là địa điểm sở hữu nhiều di chỉ khảo cổ quan trọng, phản ánh dấu ấn cư trú của con người từ thời tiền sử. Các địa điểm như Hòn Cau, Côn Miếu Bà, Bàu Sen đã được các nhà khảo cổ học phát hiện và nghiên cứu, giúp bổ sung thêm những hiểu biết về quá trình hình thành và phát triển của cư dân trên đảo.

Công tác bảo tồn và phát huy di sản văn hóa tại Côn Đảo đã và đang được chính quyền địa phương và các cơ quan chức năng chú trọng thực hiện. Nhiều dự án trùng tu, cải tạo các di tích lịch sử đã được triển khai nhằm bảo vệ nguyên trạng các công trình có giá trị. Trong giai đoạn 2020-2025, hơn 200 tỷ đồng đã được đầu tư cho công tác bảo tồn, trong đó có các hạng mục quan trọng như phục dựng một số khu trại giam tại Nhà tù Côn Đảo và nâng cấp các điểm tham quan lịch sử (14).

Ngoài ra, để phát huy giá trị của di sản, Côn Đảo cũng đẩy mạnh các hoạt động giáo dục cộng đồng và du khách về lịch sử địa phương. Nhiều chương trình tham quan kết hợp thuyết minh lịch sử được tổ chức, giúp du khách có cái nhìn sâu sắc hơn về những giai đoạn đấu tranh hào hùng của dân tộc. Đặc biệt, vào các dịp lễ lớn như Ngày Thương binh - Liệt sĩ 27-7, các hoạt động tưởng niệm, dâng hương tại

Nghĩa trang Hàng Dương và các di tích quan trọng được tổ chức với quy mô lớn, thu hút sự tham gia của hàng chục nghìn người.

Việc bảo tồn và phát huy di sản văn hóa không chỉ góp phần giữ gìn những giá trị lịch sử quan trọng mà còn giúp Côn Đảo trở thành điểm đến du lịch đặc biệt, mang lại lợi ích kinh tế và nâng cao nhận thức cộng đồng. Tuy nhiên, cùng với sự gia tăng lượng khách tham quan, áp lực đối với công tác bảo tồn di tích cũng ngày càng lớn. Vấn đề xuống cấp của các công trình lịch sử, ô nhiễm môi trường tại các điểm tham quan và tình trạng khai thác di sản chưa bền vững đặt ra nhiều thách thức cần được giải quyết. Hiện nay, tại Côn Đảo đang thực hiện chương trình Gió lễ xanh - lưu lại “dấu chân xanh” khi đến với Côn Đảo (thí điểm từ tháng 7-2024) với tiêu chí: không khay nhựa dùng một lần, không ly/ chai nhựa dùng một lần, không nút xốp, không vàng mã, không túi nilong - đây đều là những vật dụng phổ biến khi đến viếng và dâng cúng tại nghĩa trang. Chúng tôi cũng tiến hành phỏng vấn du khách về hoạt động này và đều nhận được ý kiến phản hồi tích cực, hưởng ứng trong việc góp phần vào bảo vệ môi trường tại Côn Đảo (15).

Trong thời gian tới, để đảm bảo sự phát triển bền vững, cần có các chính sách bảo vệ nghiêm ngặt hơn, đồng thời kết hợp các biện pháp quản lý du lịch hiệu quả. Việc áp dụng công nghệ trong bảo tồn di tích, triển khai hệ thống hướng dẫn tham quan thông minh và tăng cường sự tham gia của cộng đồng vào công tác gìn giữ di sản sẽ là những bước đi quan trọng giúp bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa Côn Đảo một cách lâu dài.

Côn Đảo không chỉ thu hút du khách bởi giá trị lịch sử mà còn nhờ vào vẻ đẹp thiên nhiên hoang sơ, tạo tiền đề phát triển mạnh mẽ loại hình du lịch văn hóa và du lịch sinh thái. Trong những năm gần đây, du lịch sinh thái tại Côn Đảo được đầu tư phát triển với nhiều hoạt động hấp dẫn như lặn biển ngắm san hô, tham quan rừng ngập mặn và trải nghiệm du lịch cộng đồng. Theo thống kê (16), chỉ riêng năm 2023, đã có hơn 100.000 lượt khách tham gia các hoạt động sinh thái tại VQG Côn Đảo, giúp gia tăng nhận thức về bảo vệ thiên nhiên và đa dạng sinh học.

Bên cạnh du lịch sinh thái, Côn Đảo cũng nổi bật với các hoạt động du lịch văn hóa gắn liền với hệ thống di tích lịch sử. Những sự kiện như lễ giỗ chị Võ Thị Sáu, giỗ Bà Phi Yến hay các chương trình biểu diễn nghệ thuật truyền thống thu hút sự

quan tâm đặc biệt của khách trong và ngoài nước. Các hoạt động này không chỉ giúp du khách hiểu hơn về giá trị văn hóa của địa phương mà còn góp phần giữ gìn và lan tỏa những nét đặc trưng của văn hóa bản địa.

Nhờ sự kết hợp hài hòa giữa du lịch văn hóa và du lịch sinh thái, Côn Đảo đang dần trở thành điểm đến lý tưởng cho du khách yêu thích khám phá, trải nghiệm và tìm hiểu về lịch sử - thiên nhiên. Tuy nhiên, cùng với sự phát triển du lịch, các vấn đề về môi trường như rác thải nhựa, tác động đến hệ sinh thái biển và sự gia tăng của phương tiện giao thông cũng đặt ra thách thức không nhỏ. Do đó, cần có những biện pháp quản lý du lịch bền vững hơn, nhằm đảm bảo phát triển du lịch đi đôi với bảo vệ tài nguyên thiên nhiên và di sản văn hóa của địa phương.

Tác động của các hoạt động văn hóa, xã hội đến môi trường huyện Côn Đảo

Tác động tích cực (lực đẩy)

Các hoạt động văn hóa - xã hội tại Côn Đảo mang lại nhiều lợi ích tích cực cho cộng đồng địa phương cũng như công tác bảo vệ môi trường. Trước hết, việc phát triển du lịch văn hóa và du lịch sinh thái đã góp phần nâng cao nhận thức cộng đồng về bảo tồn di sản và bảo vệ môi trường tự nhiên. Phát huy vai trò của người dân địa phương như là một thuyết minh viên, là hình ảnh đại diện cho vùng đất và con người Côn Đảo (17). Bên cạnh đó, các chương trình tham quan có thuyết minh về lịch sử Côn Đảo hay các chuyến đi lặn biển ngắm san hô kết hợp với tuyên truyền về bảo vệ rạn san hô đã khơi dậy tinh thần trách nhiệm của du khách.

Bên cạnh đó, hoạt động du lịch còn góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế bền vững, tạo công ăn việc làm ổn định cho người dân địa phương. Theo thống kê (18) năm 2023, ngành Du lịch tại Côn Đảo đã tạo việc làm trực tiếp cho hơn 2.500 lao động, chủ yếu trong các lĩnh vực dịch vụ lưu trú, nhà hàng, vận tải và hướng dẫn du lịch. Thu nhập từ du lịch cũng là nguồn lực quan trọng giúp cải thiện đời sống người dân, đặc biệt là các hộ dân làm nghề truyền thống kết hợp với dịch vụ du lịch. Người dân địa phương nhận thức rõ về vai trò của hoạt động du lịch với sinh kế của bản thân và hộ gia đình; ngoài ra, do tính chất “thiên” của vùng đất nên các cá nhân kinh doanh buôn bán đều chú trọng đến uy tín, chân thật vì vậy tệ nạn chặt chém, lừa đảo ít xảy ra - đây có lẽ là một điểm đặc biệt tại Côn Đảo (19).

Ngoài ra, việc định hướng phát triển các loại hình du lịch sinh thái, du lịch mạo hiểm như lặn biển, trekking hay tham quan rừng ngập mặn không chỉ mang đến trải nghiệm mới lạ cho du khách mà còn giúp nâng cao nhận thức về bảo vệ hệ sinh thái rừng và biển. Các tour du lịch có tính bền vững cao ngày càng được du khách ưu tiên lựa chọn, thể hiện xu hướng phát triển tích cực trong hoạt động du lịch tại Côn Đảo.

Tác động tiêu cực (rào cản)

Dù mang lại nhiều lợi ích, các hoạt động văn hóa - xã hội tại Côn Đảo cũng gây ra không ít tác động tiêu cực đến môi trường. Trước hết, áp lực lớn từ lượng khách du lịch ngày càng tăng đã gây ra tình trạng ô nhiễm môi trường nghiêm trọng. Các bãi biển và khu di tích thường xuyên phải đối mặt với vấn nạn rác thải nhựa, nước thải sinh hoạt và khí thải từ phương tiện di chuyển. Theo thống kê năm 2023, Côn Đảo phải xử lý hơn 15 tấn rác thải mỗi ngày, trong đó một phần lớn đến từ các hoạt động du lịch.

Ngoài ra, sự xâm phạm di tích và cảnh quan tự nhiên do ý thức bảo vệ di sản chưa cao cũng là một vấn đề đáng lo ngại. Nhiều khu vực di tích bị tác động trực tiếp từ du khách thiếu ý thức, gây hư hại các công trình kiến trúc cổ và làm suy giảm giá trị lịch sử. Hoạt động khai thác tài nguyên du lịch quá mức như xây dựng cơ sở lưu trú, nhà hàng, bến tàu cũng ảnh hưởng tiêu cực đến hệ sinh thái biển và rừng ngập mặn.

Thêm vào đó, sự gia tăng dân số cơ học do lượng lớn người lao động đến Côn Đảo làm việc theo mùa đã tạo áp lực lên cơ sở hạ tầng và tài nguyên nước sạch. Việc cung cấp nước sạch, xử lý rác thải và bảo vệ môi trường tự nhiên ngày càng trở nên khó khăn nếu không có các giải pháp quản lý hiệu quả.

Những vấn đề trên đòi hỏi phải có sự phối hợp giữa các cơ quan chức năng, cộng đồng địa phương và du khách nhằm bảo vệ và phát triển bền vững các giá trị văn hóa, thiên nhiên của Côn Đảo.

Các giải pháp giảm thiểu rào cản trong phát triển Côn Đảo hiện nay

Nâng cao ý thức cộng đồng và du khách: đề bảo vệ môi trường và bảo tồn di sản văn hóa tại Côn Đảo, cần đẩy mạnh tuyên truyền bảo vệ môi trường và di sản văn hóa thông qua hội thảo, triển lãm, truyền thông và tài liệu hướng dẫn. Khuyến khích phát triển du lịch có trách nhiệm, yêu cầu du khách tuân thủ quy định bảo vệ cảnh quan, di tích và hệ sinh thái, thực hiện hành vi thân thiện với môi trường như

không xả rác, sử dụng sản phẩm sinh thái và bảo vệ động thực vật quý hiếm...

Quản lý chặt chẽ hoạt động du lịch và các sự kiện văn hóa: kiểm soát lượng khách tại các khu vực nhạy cảm, giới hạn số lượng tham quan trong từng thời điểm. Áp dụng mô hình du lịch sinh thái bền vững, phát triển các tuyến du lịch xanh, sử dụng phương tiện thân thiện với môi trường và hạn chế xây dựng phá vỡ cảnh quan tự nhiên.

Cải thiện hệ thống xử lý rác thải và nước thải: ưu tiên xây dựng cơ sở xử lý rác và nước thải hiện đại, triển khai thu gom và xử lý khoa học. Khuyến khích kinh tế tuần hoàn, tái chế sản phẩm đã qua sử dụng và hạn chế nhựa dùng một lần nhằm giảm thiểu ô nhiễm môi trường.

Bảo vệ hệ sinh thái biển và rừng ngập mặn: hạn chế khai thác san hô, bảo tồn các khu vực sinh thái trọng yếu như VQG Côn Đảo. Kiểm soát hoạt động đánh bắt cá, phát triển mô hình nuôi trồng thủy sản bền vững, phục hồi rạn san hô và bảo vệ các loài sinh vật biển quý hiếm.

Tăng cường hợp tác và đầu tư công nghệ xanh: thúc đẩy hợp tác quốc tế trong nghiên cứu và bảo tồn hệ sinh thái; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông minh trong quản lý du lịch và khai thác năng lượng tái tạo như mặt trời, gió, nhằm giảm thiểu tác động tiêu cực đến môi trường.

Những giải pháp trên đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan quản lý, cộng đồng địa phương và du khách. Việc nâng cao nhận thức, quản lý hiệu quả và đầu tư hợp lý sẽ góp phần bảo vệ và phát triển bền vững các giá trị văn hóa, thiên nhiên của Côn Đảo.

4. Kết luận

Các hoạt động văn hóa, xã hội tại Côn Đảo đã góp phần quan trọng vào việc quảng bá, bảo tồn giá trị văn hóa lịch sử và thúc đẩy phát triển kinh tế địa phương. Từ lễ hội tín ngưỡng, du lịch văn hóa đến du lịch sinh thái, tất cả đều góp phần nâng cao nhận thức cộng đồng về bảo vệ di sản và môi trường. Tuy nhiên, sự phát triển nhanh chóng cũng đặt ra những thách thức lớn như ô nhiễm rác thải, xâm phạm di tích, khai thác tài nguyên quá mức và áp lực dân số cơ học, đặc biệt tại các hệ sinh thái nhạy cảm như rạn san hô và rừng ngập mặn.

Để phát triển bền vững, Côn Đảo cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa chính quyền, tổ chức bảo tồn, doanh nghiệp du lịch và cộng đồng dân cư. Các giải pháp bao gồm quản lý chặt chẽ hoạt động du lịch, nâng cao ý thức bảo vệ môi trường, cải thiện hệ

thống xử lý rác thải, bảo vệ hệ sinh thái tự nhiên và đẩy mạnh hợp tác quốc tế. Trong tương lai, việc kết hợp hài hòa giữa bảo tồn và phát triển, thông qua tuyên truyền giáo dục, ứng dụng công nghệ và quản lý du lịch có trách nhiệm, sẽ giúp Côn Đảo phát huy những giá trị độc đáo của mình.

Côn Đảo hôm nay không chỉ là biểu tượng của lịch sử và thiên nhiên, mà còn là minh chứng cho sự chung tay giữa bảo tồn và phát triển bền vững - một hành trình mà mỗi người dân, mỗi du khách đều là một phần không thể thiếu

L.N - C.P.M.H

1, 7. Nguyễn Thị Lan & Trần Thị Hương, *Tác động của du lịch đối với môi trường tại Côn Đảo*, Đại học Quốc gia TP.HCM, 2020, tr.10-12, 2.

2. Số liệu lượng khách du lịch từ năm 2015 đến 2024, Trung tâm Bảo tồn di tích Quốc gia Côn Đảo.

3. Clark, J. R., *Coastal zone management handbook (Sổ tay quản lý rừng ven biển)*, CRC Press, 1997, tr.10.

4. Trần Nghị và các cộng sự, *Sức tải môi trường đối với hoạt động du lịch*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2007.

5. Jurado, E. N., Damian, I. M., Fernandez, J. I. P., de Nicolas, V. L., & Munoz, F. G., *Carrying capacity assessment for tourist destinations: Methodology for the creation of synthetic indicators applied in a coastal area (Đánh giá sức tải cho các điểm đến du lịch: Phương pháp xây dựng các chỉ số tổng hợp áp dụng tại khu vực ven biển)*, Tourism Management, 35, 2013, tr.234-245.

6. Ma, B., Cai, Z., Zheng, J., & Wen, Y., *Assessing environmental impacts of tourism: A framework for environmental carrying capacity in China (Đánh giá tác động môi trường của du lịch: Khung lý thuyết về sức tải môi trường tại Trung Quốc)*, Journal of Environmental Planning and Management, 60 (6), 2017, tr.1076-1095.

8, 12, 13, 14, 16, 18. Kết quả khảo sát của đề tài *Đánh giá sức tải môi trường và đề xuất giải pháp phát triển bền vững huyện Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu*, 2024.

9, 11, 15, 17, 19. Trích biên bản quan sát tham dự và phỏng vấn sâu của Lâm Nhân - Chu Hằng 3-2024.

10. Tài liệu của Trung tâm Bảo tồn di tích quốc gia Côn Đảo.

Tài liệu tham khảo

1. Sở Du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu, *Báo cáo tổng kết tình hình du lịch tại Côn Đảo giai đoạn 2015-2024*, Bà Rịa - Vũng Tàu.

Ngày Tòa soạn nhận bài: 31-3-2025; Ngày phân biên, đánh giá, sửa chữa: 10-4-2025; Ngày duyệt đăng: 28-4-2025.